

обрадио хронолошки, тако да даје јасну представу развита администрације у црногорским јавним установама све до слома државе у I свјетском рату.

У рубрици ПРИЛОЗИ др Глигор Станојевић пише о СУЛТАНОВИМ НАРЕЂЕЊИМА ПРОТИВ УЛЦИЊСКИХ И НОВСКИХ ГУСАРА ИЗМЕЂУ КАНДИЈСКОГ И МОРЕЈСКОГ РАТА. Прилог садржи и девет султанових наређења (документа су преведена с италијанског) која говоре о догађајима и збивањима „на данашњем Црногорском приморју, у времену између кандидјског и морејског рата“, кад је на јужном Јадрану цвјетало гусарство. Овим документима се знатно употпуњује слика збивања и прилика на овом дијелу Јадрана у XVII вијеку.

Др Славко Мијушковић даје прилог ЊЕГОШ У ЈЕДНОМ НЕОБЈАВЉЕНОМ РУКОПИСУ, а Ђ.

Стојановић — Габричевић прилог НЕКИ АСПЕКТИ ОВОЉЕЊА И ЗАШТИТЕ ПРЕДМЕТА ОД МЕТАЛА.

Рубрика ПРИКАЗИ И БИЉЕШКЕ доноси приказе на часописе ИСТОРИЈСКИ ЗАПИСИ, (књ. XXIX, св. 1-2 књ. XXX, св. 3-4), и ГОДИШЊАК Поморског музеја, (XX), биљешке о зборнику радова из науке, културе и умјетности БОКА (књ.4) и ARTE MONTENEGRINA CONTEMPORANEA /Каталог изложбе „Савремена црногорска умјетност“/.

У рубрици БИБЛИОГРАФИЈА, Василије Јововић, даје ПРИЛОГ БИБЛИОГРАФИЈИ КЊИГА, ЧЛАНАКА И СТУДИЈА ЗА 1971. ГОДИНУ из историје Црне Горе, Његошологије, ентографије, ликовних умјетности и музеологије.

Миомир Дашић

ПОЧЕЦИ СОЦИЈАЛИСТИЧКЕ ШТАМПЕ НА БАЛКАНУ

Београд 1974, стр. 576

Социјалистичка штампа је одиграла значајну улогу у развиту социјалистичке мисли и социјалистичког покрета на Балкану. Она се на овом подручју јавља у другој половини XIX вијека. Први такав лист покренуо је Светозар Марковић у Србији 1871. године, под називом *Реденик*. Од тада и пратимо почетке социјалистичке штампе на Балкану. Иако су последице другог свјетског рата овдје створени повољнији услови за свестраније изучавање прошлости балканских народа, развитак социјалистичке штампе није још довољно расвијетљен. Модерна историографија захтијевала је да се свестраније изуче појава и улога социјалистичке штампе у друштвено-економским кретањима балканских земаља.

Поводом стогодишњице појаве *Раденика*, Југословенски институт за новинарство и Институт за историју радничког покрета Србије организовали су међународни симпозијум 1971. године у Београду,

посвећен почелима социјалистичке штампе на Балкану. Поред југословенских историчара симпозијуму су присуствовали и историчари из Бугарске, Румуније, Сојветског Савеза и Демократске Републике Њемачке. На скупу је поднесено 38 саопштења, у којима је третирана различита проблематика из историје социјалистичке штампе на Балкану, од њених почетака па до првог свјетског рата. Материјале са овог скупа организатори су недавно објавили у књизи *Почети социјалистичке штампе на Балкану*. Тиме се у многоме употпуњује досадашња празнина у историографији о развиту социјалистичке штампе на Балкану и у појединим балканским земљама. У књизи су објављене веома интересантне расправе о појединим питањима на тему развитака социјалистичке штампе на Балкану. Пошто смо ограничени простором, нијесмо у могућности да опширније говоримо о појединим питањима обрађеним у овој

књизи, ограничићемо се на најкраће информације:

Мирослава Деспот пише о одјеку Париске комуне у савременој штампи Хрватске. У то вријеме у Хрватској није излазио ниједан социјалистички лист. Иако је грађанска штампа углавном негативно реаговала на тај историјски догађај, Париска комуна поздрављена је од радничке класе и напредне интелигенције. О првим социјалистичким листовима у Србији пише Андрија Раденић. Поред осталог, расправом су обухваћени сви социјалистички листови и часописи који су излазили у Србији од 1871. до 1882. године, од *Раденика* С. Марковића до *Борбе* Мите Ценића. Владо Оштрић је у раду Прилози питањима почетка рада радничке и социјалистичке штампе у сјеверној Хрватској /1869-1889/ приказао мјесто и улогу штампе у организовању и борби радника од покретања радничког листа *Гласник загребачких књигописара* /1869/ до престанка излажења *Радничког гласника* /1889/. О социјалистичком листу *Народна воља* у Смедереву /1875-76/ пише Иван Ковачевић. Живомир Спасић пише о листу С. Марковића *Јавност*, који је излазио у Крагујевцу. О програмима најранијих српских социјалистичких листова /*Раденика*, *Враголана*, *Једнакости* и *Јавности*/ пише Драгић Качаревић. Совјетски историчар В. Г. Корасјов пише о сарадњи српских социјалиста Живојина Жујовића и Светозара Марковића у штампи руских револуционарних демократа /1863-1869/. О значају *Борбе* у ширењу напредних идеја у Србији /1882-1883/ дала је саопштење Јоса Станчић. Катарина Трифуновић пише о економским концепцијама *Раденика*, а Михаило Бјелица о његовом финансирању. Веома интересантна је расправа Бранка Ђукића под насловом Социјалистичка штампа Србије и односи међу балканским народима. Хасан Калечић дао је саопштење о почецима социјалистичке штампе у Османском царству. О првим македонским социјалистичким листовима — *Револуција* /1895/ и *Полити-*

ческа слобода /1898/ пише Орде Ивандовски. Он је дао саопштење о листу *Работнически вестник* /1909/, органу Солунске социјалистичке федерације. Совјетски историчари Ј. А. Писарев и С. И. Бочкарева дали су саопштење о периодичној штампи на Балкану и демократској Русији крајем XIX и почетком XX вијека. О прегледу развојка радничког покрета и социјалистичке штампе у Румунији од 1865. до 1916. дао је саопштење румунски историчар Јон Јакоп. Д. Ф. Погонио, совјетски историчар, дао је анализу радничког питања у публицистици Ваца Пелагића. О првим социјалистичким листовима у Словенији *Нови час* /1889/, *Делавски лист* /1890/, *Делавец* /1893-1898/ и њиховом гушењу од стране цензуре дао је саопштење Фран Ваговец. Динко Форетић је написао [прегледу] о социјалистичкој штампи у Далмацији, Истри и Ријеци до Конгреса уједињења 1919. године. О улози *Гласа слободе* у ширењу социјалистичких идеја у Босни и Херцеговини, од 1909. до 1919. године написали су саопштење Ибрахим Карабеговић и Илијас Хаџибеговић. Јасна Фишер пише о листу *Лудски глас* /1882-1885/, а Франц Розман о првој словеначкој социјалистичкој ревији *Наша запис* /1901-1914/. Социјалистичка штампа у Војводини у периоду 1890-1918. предмет је истраживања Шандора Месароша. О просвјетно-културној политици социјалистичких листова /*Слободе*, *Слободна ријеч*, *Ријеч*, *Разредне борбе*/ у Хрватској од 1892. до 1907. написала је саопштење Бранка Р. Прибић. Немачки историчар Бригите Рик дао је саопштење о ширењу марксистичких идеја и проблеме интернационалног радничког покрета у листу *Neue Zeit* у периоду 1883-1891. године. Вера Пилић пише о значењу првих написаних социјалистичке садржине објављених у новосадској *Застави* у периоду 1866-1880. године. Критичку анализу и оцјену ставова аустројског социјалдемократског часописа *Der Kampf* о југословенском питању од његовог покретања 1907. до почетка првог свјет-

ског рата дала је Цветка Кнапић—Крхен. Климент Цамбазовски пише о ставу српске социјалистичке штампе о македонском питању последњих деценија XIX вијека. О социјалистичкој штампи у Македонији (*Работник, Работническа искра, Работнически вестник и Социјалистичка зора*) у пернаду младогугурске управе /1908-1912/ пише Манол Пандевски. Мирослав Николић пише о листу *Будућност* који је излазио у Ницу. Интересантни су подаци које Борђе Игњатовић доноси у саопштењу Српска социјалистичка и грађанска штампа и бугарски националноослободилачки покрет 1871-1872. О социјалистичкој штампи у Србији (*Напред, Раднички лист, Стари раднички лист*) 1900. и 1901. године. даје саопштење Младен Вукмановић. Новича Ракочевић пише о *Радничким новинама* и Црној Гори у периоду 1903-1914. О

Василију Главинову, првом пропагатору социјализма и оснивачу првих радничких организација у Македонији, пише Дејан Алексић. Бугарски историчари М. Чеврендијева и П. Боев пишу о улози социјалистичке штампе у изградњи марксистичке партије у Бугарској 1885-1903. Љубица Симановић-Јаковљевић и Р. Анишић пишу о штампи Подриња у ширењу социјално напредних идеја. О интернационализму у српској социјалистичкој штампи пишу Аро Јазаревић и Бранко Ђукић. У зборнику је објављена и дискусија која је вођена на научном скупу.

Узевши у цјелини ова публикација представља значајан прилог изучавању социјалистичке штампе и њене улоге у ширењу социјалистичке мисли на Балкану до почетка првог свјетског рата.

Ј. Р. Бојовић

ПЕРКО ВОЈИНОВИЋ: „ЈАЈЦЕ—ГРАД МУЗЕЈ РЕВОЛУЦИЈЕ“ (НИП „ОСЛОБОЂЕЊЕ“, Сарајево 1974)

Ова публикација има карактер музејског водича кроз Јајце, град у коме је рођена Федеративна Демократска Југославија, 29. IX 1943. године. Њен аутор, проф. Перко Војиновић, успио је да сакупи и обради најбитније податке о културно-историјским споменицима у Јајцу из времена НОВ-е. А тих споменика је толико да се заиста с правом може рећи да цио град представља јединствен музеј народноослободилачке борбе и народне револуције 1941-1945. године.

Централни споменик чини Спомен-музеј II засједања АВНОЈ-а, у Јајцу /свечано отворен 29. новембра 1953. године, у оквиру прославе десетогодишњице II засједања АВНОЈ-а, на иницијативу и по одлуци Централног одбора Савеза бораца НОП-а Југославије/. Спомен-музеј је смјештен у згради бившег Соколског дома (подигнут 1932-1935. године), који је 1942. био порушен, да би

у другој половини 1943. по наређењу Врховног штаба, када је Јајце по трећи пут ослобођено и постало центар војно-политичког живота и руковођења НОР-ом, био обновљен /Техничко одљење Врховног штаба НОВ и ПОЈ је руководило радовима/ и припремљен за свечани историјски чин — сазив Другог засједања АВНОЈ-а.

Војиновић документовано, живом и са смислом за одабирање најбитнијег, презентира податке не само о бившем Соколском дому, централном историјском објекту у Јајцу, дјелу је Парламент револуције донио најсудбоносије одлуке у историји народа Југославије, него објашњавајући сам Спомен-музеј информисне читаоца о најбитнијим историјским збивањима на ширем простору Босне и Југославије, о величини и снази НОВ-е у моменту стварања нове југословенске државне заједнице на II засједању АВНОЈ-а. Поред тих општих података /о којима инфор-